

13. Lans, T., Biemans, H., Mulder, M., Verstegen, J. (2010). Self-awareness of mastery and improvability of entrepreneurial competence in small businesses in the agrifood sector. *Human Resource Development Quarterly*, 21(2), 147-168. DOI: 10.1002/hrdq.20041

The article deals with the research of the problem of formation of the entrepreneurial qualities in the students of pedagogical specialities, which is caused by economic and educational changes. A final-year student of a higher pedagogic educational institution, who is oriented to work at school, often encounters the absence of a workplace, hard competition in the collective, specific requirements for working in private educational institutions.

The main definitions of the concept “entrepreneurial competence” have been analysed considering the economic, psychological, and educational directions. The gist of the concept “entrepreneurial competence” has been elucidated in view of the process of its formation in the future experts of the pedagogical speciality: the ability of a personality to produce innovative ideas, rationally and effectively organize the activity oriented to achieve a certain result.

There has been defined the structure of the concept “entrepreneurial competence”, where the time, informational, and pragmatic entrepreneurs have been distinguished. We emphasize on the necessity of formation of such components of the entrepreneurial competence as the ability of effective communication, quick solving of conflict situations or avoiding them, the skills of discussion, of establishing and maintaining the communicative connection, of orientation in a speaking situation, the skills of constructive business-like dialogue, the ability of planning and prognostication, the skills of project presentation? etc.

The content filling of each element of the entrepreneurial competence structure has been described according to the educational programme of the course “Ukrainian Language (for Professional Purposes)”. There have been analysed the ways of formation of the necessary qualities during lectures, practice sessions and while doing an independent work by the students of pedagogical specialities.

It has been proved that developing the entrepreneurial behaviour is possible and necessary to do within the general courses of the educational programmes of higher educational institutions (higher mathematics, physics, chemistry, language, literature, history, etc.), and during the course “Ukrainian Language (for Professional Purposes)”.

Key words: *entrepreneurial competence, entrepreneurship, time entrepreneurship, informational entrepreneurship, pragmatic entrepreneurship.*

УДК 372.32

DOI: 10.32626/2309-9763.2019-26-1.57-63

Марина Давидова
Maryna Davydova

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

SPECIFIC FEATURES OF MANAGEMENT CONTROL OF READINESS FORMATION TO INNOVATIVE ACTIVITY OF PRESCHOOL EDUCATORS

У статті розглянуті можливі підходи керівника закладу дошкільної освіти до процесу формування готовності вихователів до інноваційної діяльності. З'ясовано, що ефективність формування інноваційної діяльності визначається такими показниками, як орієнтація методичних структур на забезпечення індивідуальної траєкторії підготовки педагога-новатора; вироблення на цій основі нетрадиційних форм і методів методичної роботи.

Ключові слова: *модель управління, педагогічна інноватика, управління нововведеннями, інноваційна діяльність, принципи управління інноваційними процесами.*

Сучасні світові тенденції, перспективи розвитку України зумовили реформування системи освіти на засадах інноватики, що знайшло відображення у Концепції державної інноваційної політики України, науково-технологічного та інноваційного розвитку України. Соціальна і педагогічна значимість завдань інноваційного розвитку системи дошкільної освіти обумовили пошук шляхів їх розв'язання на нормативно-законодавчому, теоретико-методологічному та організаційно-управлінських рівнях.

Сучасний освітній процес неможливий без інноваційного оновлення, залучення нових технологій, їх апробації та адаптації до сучасних вимог реформування дошкільної освіти з метою більш повного задоволення запитів батьків та інтересів дітей. Поєднання інноваційних змін з освітніми реформами пред'являють нові вимоги до закладу дошкільної освіти і до моделі управління. Успіх реформ вирішальною мірою залежить від того, наскільки вдасться збудити творчий потенціал педагогів, які зараз уже працюють у закладах дошкільної освіти.

Упровадження інновацій в освітній процес дошкільних освітніх установ, на думку низки вчених, є важливою умовою вдосконалення системи дошкільної освіти. Теоретичною основою формування нової моделі управління інноваційною освітньою установою є вчення про педагогічну та психологічну теорії управління Н. Вітке, В. Лазаревої, Д. Карнегі; системна концепція нововведень К. Ангеловскі, Н. Лапіна, Б. Сазонова.

У працях М. Бургина, А. Варламова, Л. Ващенко, Л. Даниленко, В. Журавльової, В. Загвязинського, В. Паламарчук, М. Поташника, Є. Сластьоніна, Т. Шамової та ін. розкриваються загальні особливості педагогічних інноваційних явищ.

Так, у працях Л. Даниленко, І. Дичківської, В. Загвязинського, О. Мармази, Л. Подимової, А. Пригожина, В. Сластьоніна та інших науковців з'ясовано сутність освітніх інновацій, визначено специфіку інноваційної діяльності в навчальному закладі та шляхи впровадження інновацій у педагогічному процесі.

Питання управління інноваційними процесами активно висвітлювалося у періодичних виданнях Л. Ващенко, Л. Даниленко, О. Мармазою, Н. Погрібною, О. Поповою.

Однак виокремимо й певні суперечності: між вимогами до ефективності інноваційної діяльності в закладі дошкільної освіти і рівнем науково-теоретичної та технологічної підготовки вихователів до її здійснення; між наявністю емпіричного досвіду управління інноваційною діяльністю педагогів дошкільного закладу та відсутністю використання наукових підходів щодо формування готовності вихователів до впровадження інновацій.

Метою статті є визначення оптимальної моделі управління процесом формування готовності вихователів до інноваційної діяльності у закладах дошкільної освіти.

Інноваційна діяльність, будучи складним і багатоплановим феноменом, своїм змістом охоплює процес взаємодії індивідів, спрямований на розвиток, перетворення об'єкта, на переведення його в якісно новий стан; системну діяльність щодо створення, освоєння та застосування нових засобів; особливий вид творчої діяльності, що об'єднує різноманітні операції і дії, спрямовані на одержання нових знань, технологій, систем. Усі ці вияви характеризують інноваційну діяльність у педагогічній сфері.

У системі освіти на сучасному етапі акцентують на управлінні цілісним педагогічним процесом на науковій основі, розумінні всієї його складності, знання механізмів і закономірностей педагогічної взаємодії, які сприяють розвитку особистості, що є основним завданням освіти. Діяльність кожного керівника, педагога освітнього закладу супроводжують інноваційні процеси, які дають їм змогу професійно саморозвиватися, реалізовувати творчий потенціал. Інноваційні процеси є основним засобом розвитку систем управління. Загальний інноваційний процес у системі управління охоплює сукупність окремих інновацій, кожна з яких може сприйматися як окремий інноваційний процес. Для забезпечення якості та ефективності окремих нововведень і загального інноваційного процесу в управлінні необхідно враховувати, відстежувати, прогнозувати наслідки інновацій для системи управління; закладу освіти; психологічного клімату всередині управлінської спільноти; кожної частини об'єкта управління; кожного

управління. Усе це виокремлює управління педагогічними інноваціями у самостійний вид діяльності, автономну наукову проблему. І найбільш важливим етапом управління інноваціями стає управлінське рішення про вивчення, поширення і впровадження цього досвіду. Головними умовами ефективності управління інноваційними процесами в дошкільних освітніх установах є: загальна мета; нормативна база інноваційної діяльності; висока компетентність керівника, який володіє технологією розвиваючого управління; побудова міжособистісних, професійних відносин на гуманістичних, демократичних засадах; єдині критерії оцінки інновації; система стимулювання педагогів до інноваційної діяльності.

Для управління нововведеннями необхідно мати банк інновацій (педагогічних ідей). Технічно його створюють у формі картотеки, заводячи на кожне нововведення освітнього закладу спеціальну карту. Як правило, це роблять на початку навчального року. Із впровадженням комп'ютерних систем змінилася технологія формування банку педагогічних ідей, але принципи залишилися ті самі. Картки, на яких фіксують педагогічні ідеї та їх основні характеристики, є формалізованими, тобто кожен їх пункт передбачає занесення конкретної інформації.

1. Проблема. У цьому пункті формулюють протиріччя у навчанні та вихованні, які змушують відмовитися від традиційної практики і почати пошук нової, або фіксують потребу, що спонукає необхідність упровадження інновації.

2. Мета інновації (нововведення). Формулювання мети має бути своєрідною відповіддю на другу частину проблеми (протиріччя), тобто визначати параметри результату, в яких її має бути досягнуто.

3. Суть інновації. Мається на увазі комплекс взаємопов'язаних завдань, які потрібно розв'язати, щоб отримати нову якість.

4. Прогнозований результат нововведення. Будь-який прогнозований результат повинен бути досяжним і вимірюваним. Як правило, передбачають очікувані позитивні результати, а також можливі втрати, негативні наслідки і заходи щодо їх уникнення.

5. Класифікація інновації. Критерієм класифікації є галузь застосування інновації. У навчально-виховній сфері такими галузями можуть бути управління, дидактика, конкретна методика, психологія, гігієна, валеологія тощо.

6. Інноватор. У цей пункт заносять відомості про особу, яка запроваджує інновацію (вік, освіта, спеціальність, педагогічний стаж), а також її статус щодо інновації (розробник, користувач, розповсюджувач).

7. Стадії нововведення. Всі стадії, які пододало нововведення, і, на яких воно перебуває, мають бути пронумеровані і відповідно названі.

8. Експериментальна перевірка інновації. Цей пункт передбачає фіксацію результатів кожної експериментальної перевірки. Загальну їх кількість занотовують після закінчення навчального року.

9. Характер інноваційного процесу (експерименту). Будь-який інноваційний процес може належати до одного з таких видів: констатувальний – відстеження процесу, констатація результатів; уточнювальний – коригування гіпотези відповідно до отриманих результатів; формулювальний – перевірка ефективності системи впливів.

10. Перешкоди на шляху розроблення і впровадження. Йдеться про соціальні, матеріально-технічні перешкоди, що заважають упровадженню інновації, а також про загальнопедагогічні проблеми (управлінські, дидактичні, методичні, виховні).

11. Експериментальний контроль. Передбачає фіксування всіх видів контролю за впровадженням інновацій. Такими видами є самоконтроль, експертний контроль, контроль громадськості.

12. Оцінювання інновації. Його здійснюють за всіма придатними для конкретної ситуації показниками і в різних формах, що дає змогу побачити інновацію під різними кутами зору і в різних вимірах.

13. Проблеми, які необхідно розв'язати. Такими проблемами можуть бути психологічні бар'єри у педагога і батьків, відсутність методик проведення різнорівневого контролю тощо.

14. Особливі міркування про значення інновації. Як правило, такі міркування з'являються за результатами експертизи програми інновації.

Банк педагогічних інновацій дає змогу керівникам навчальних закладів кваліфіковано здійснювати регулювання та корекцію нововведення. Реалізація кожної функції потребує внесення відповідних коректив в освітній процес, діяльність педагогічного колективу, здійснення управлінських впливів.

До основних принципів управління інноваційними процесами в системі освіти відносимо:

- принципи управління інноваційними змінами стану системи освіти, які орієнтують педагогів на необхідність свідомої діяльності під час переходу від одного стану системи освіти до іншого. Центральною проблемою інноваційного процесу виступає зміна стану системи, у якій відбуваються інноваційні процеси;
- принципи переходу від стихійних механізмів до свідомо керованих, тобто принципи реформування системи освіти. Їх реалізація передбачає визначення та апробацію ефективних механізмів свідомого управління зміною змісту чи організаційних форм освіти;
- принципи інформаційного, матеріально-технічного і кадрового забезпечення інноваційних процесів. Вони передбачають облік усіх наукових аспектів забезпечення інноваційних процесів, якщо створюється педагогічне нововведення;
- принципи прогнозування і незворотних структурних змін в інноваційному соціально-педагогічному середовищі. Ці принципи враховують закон незворотної дестабілізації в інноваційному середовищі, а також цілість інноваційного соціально-педагогічного середовища і його адаптивні можливості;
- принципи посилення стійкості інноваційних процесів, які характеризуються ефективністю організації і механізмом реалізації інноваційних процесів.

Формування готовності педагога до інноваційної діяльності – системна діяльність, яка включає в себе такі етапи: діагностико-коректувальний; навчальний; аналітико-регулятивний.

Ефективність формування готовності педагога до інноваційної діяльності визначається такими показниками:

- спрямованість педагогічних працівників на інноваційний підхід до навчання і виховання;
- орієнтація методичних структур на забезпечення індивідуальної траєкторії підготовки педагога-новатора;
- вироблення на цій основі нетрадиційних форм і методів методичної роботи;
- ріст педагогічної майстерності вчителів, вихователів і керівників закладів освіти.

Робота з педагогами щодо формування готовності до інноваційної діяльності може здійснюватись на різних рівнях: колективному, груповому та індивідуальному. Види робіт за рівнями впорядковано та представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Види робіт за рівнями

№ з/п	Рівень	Види робіт з вихователями
1.	Колективний рівень:	науково-практичні конференції; лекції; психолого-педагогічні семінари; практикуми; проблемні творчі семінари; педагогічні ради; консилиуми тощо.

№ з/п	Рівень	Види робіт з вихователями
2.	Груповий рівень:	навчальні тренінги; методичні об'єднання вихователів проблемні творчі групи; динамічні пошукові групи; методичні об'єднання керівників гуртків; школи молодого вихователя; школи педагогічної майстерності; школи передового педагогічного досвіду; семінари тощо.
3.	Індивідуальний рівень:	самоосвіта; самовиховання; наставництво; школи передового педагогічного досвіду; робота над індивідуальною науково-методичною темою/проблемою; творча лабораторія вихователя тощо.

Система роботи закладу освіти щодо формування в педагогів готовності до інноваційної діяльності слід розпочати зі створення в закладі освіти сприятливого інноваційного середовища, що передбачає акцентування уваги вихователів на самовиховання та саморозвиток, активне навчання в школах педагогічної майстерності, передового педагогічного досвіду, психолого-педагогічних семінарах, оволодіння психолого-педагогічними діагностиками тощо.

Практичний бік освітнього процесу щодо підготовки вихователів до інноваційної діяльності має орієнтуватися на формування й розвиток у педагогів групи психолого-педагогічних умінь та навичок:

- дидактичні вміння (організація навчально-виховного процесу, керівництво пізнавальною та розливною взаємодією тощо);
- загальнопедагогічні вміння (забезпечення єдності навчальної та пізнавальної діяльності вихователя і дітей як цілісного процесу, що гарантує неперервність процесу навчання, виховання, розвитку та саморозвитку);
- науково-методичні, пошукові, дослідницькі вміння та навички (вивчення та використання передового педагогічного досвіду, використання методів теоретичного пошуку та емпіричних досліджень тощо);
- уміння та навички самоосвіти, самовиховання, володіння мистецтвом педагогічної рефлексії.

Ураховуючи поставлені вище завдання, можна рекомендувати завідувачу закладу дошкільної освіти таку структуру системи підготовки вихователів до інноваційної діяльності (таблиця 2).

Таблиця 2

Система роботи завідувача ЗДО щодо формування готовності вихователя до інноваційної діяльності

№ з/п	Компоненти	Робота завідувача ЗДО по формуванню готовності вихователя до інноваційної діяльності
1.	Пізнавальний компонент	Навчання вихователів, спрямоване на оволодіння новими теоретичними, психолого-педагогічними та методико-технологічними знаннями, способами їх використання в практичній діяльності. Цей компонент передбачає вміння систематизувати та правильно використовувати нові знання, одержані в процесі дослідження проблеми.

№ з/п	Компоненти	Робота завідувача ЗДО по формуванню готовності вихователя до інноваційної діяльності
2.	Конструктивний компонент	Дії керівників методичних структур щодо відбору теоретико-методологічного, наукового та практичного матеріалу для включення його в процес підготовки вихователів до інноваційної діяльності, що забезпечить процес модифікації, удосконалення дій, уміння організувати навчання на основі діагностичного підходу, використання нових технологій та їх елементів.
3.	Проектувальний компонент	Дії, що передбачають планування як ближньої, так і віддаленої мети та результатів упровадження інновації в конкретному навчальному закладі, а також визначених форм та методів діяльності керівників системи підготовки вихователів до такої роботи з оволодіння ними необхідними теоретичними знаннями та практичними вміннями, які забезпечують їх готовність до інноваційної діяльності.
4.	Комунікативний компонент	Дії, пов'язані зі встановленням педагогічно доцільних контактів між учасниками навчально-виховного та управлінського процесів.
5.	Організаторський компонент	Дії суб'єктів діяльності, спрямовані на реалізацію завдань інноваційної діяльності вихователя, які впливають із задалегідь розроблених педагогічних проектів.

Керівник закладу дошкільної освіти:

1. Розробляє стратегію та програму розвитку закладу освіти на основі впровадження в управлінський та навчально-виховний процеси педагогічних інновацій.

2. Діагностує “стартовий” рівень готовності вихователів до освоєння педагогічних інновацій.

3. Планує діяльність методичних підрозділів щодо формування готовності вихователів до впровадження в практику освітньо-виховної діяльності інноваційних педагогічних технологій.

4. Організовує роботу окремих вихователів, методичних формувань із засвоєння нових знань із педагогічної інноватики та побудови педагогічного процесу на цій основі.

5. Під час вивчення стану навчальної діяльності зосереджує увагу на використанні вихователями інноваційних педагогічних технологій, упровадження ними інноваційного педагогічного досвіду.

6. Заслуховує звіти вихователів (на педраді, засіданнях методичних формувань) про виконання плану навчання та самоосвіти з проблем освоєння технологій інноваційного навчання.

7. Вивчає та узагальнює інноваційних досвід роботи вихователів, розробляє та здійснює заходи щодо стимулювання педагогів-новаторів, які активно впроваджують у практику своєї роботи інноваційні технології навчально-виховного процесу.

На практиці розробляючи модель управління інноваційною діяльністю в закладі дошкільної освіти, враховується, що інноваційна діяльність педагога тільки у виняткових випадках може проходити у відриві від колективу, в якому педагог працює. Саме тому розгляд проблем виявлення і розвитку інноваційного потенціалу педагога не може бути відокремлене від розгляду подібного питання для всього колективу загалом. Практика педагогічної діяльності свідчить, що колектив на чолі з керівником має визначитися, які це будуть зміни за інноваційним потенціалом: удосконалення, раціоналізація, модернізація, оптимізація; принципово нові, радикального характеру технології навчання, виховання, розвитку молоді, організації педагогічного процесу, управління закладом освіти.

Отже, основні завдання підготовки вихователів до інноваційної діяльності полягають в тому, щоб допомогти кожному педагогу в розвитку його ціннісних орієнтацій і гуманістичної спрямованості, які визначають загальний підхід до реалізації актуальних проблем сучасного навчального закладу; дати вихователю змогу усвідомити методологію вирішення професійно-педагогічних проблем, яка ґрунтується на гуманістичній парадигмі; розкрити

перед педагогом способи побудови конкретних концепцій роботи закладу і самого педагога, враховуючи своєрідність умов їх діяльності; віднайти разом із вихователем способи реалізації концептуальних схем у досвіді діяльності, особливо в організації дослідно-експериментальної роботи; орієнтувати педагога на осмислення ним результатів нововведень, сприяти виробленню критеріїв їх оцінки і самооцінки. Попри активну інноваційну діяльність в закладах дошкільної освіти, все ще залишається недостатньою науково-методична інформованість педагогів із питань інноватики. Саме у цій площині постає проблема виваженого, науково обґрунтованого підходу до визначення напрямів інноваційної діяльності закладів дошкільної освіти, формування готовності педагогів до запровадження інновацій та управління інноваційними процесами. Саме тому дослідження проблем управління процесом формування готовності вихователів до інноваційної діяльності у закладах дошкільної освіти не є вичерпаними і залишаються відкритими для подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Дитина. Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років / Белкіна Є.В [та ін.] Київ : Університет, 2012. 490 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / за редакцією І.М. Дичківської. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
3. Крутій К.Л. Інноваційна діяльність у сучасному дошкільному навчальному закладі: методичний аспект. Запоріжжя : Тов. "ЛІПС" ЛТД, 2006. 128 с.
4. Мармаза О.І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом. Харків : Основа, 2004. 240 с.
5. Мармаза О.І. Проектний підхід до управління навчальним закладом. Харків : Основа, 2003. 80 с.

The article investigates the essence of innovative activity in the preschool educational establishment. It is defined that the development of the system of education requires from pedagogical science and practice the introduction of new methods of studies and education. Profound selection of teaching material, theoretical comprehension, classification of pedagogical innovations creates new field of pedagogical science – Pedagogical Innovation. Its prognostic function, systematic analysis, the estimations of concrete realities and phenomena have an outstanding value for pedagogical practice in general and for creative teacher's job in particular. A new pedagogics is being created in today's fast-moving world, which has a distinctive feature – innovativeness, the ability to updating, flexibility, openness to everything new.

An author specifies that innovative activity is the process of bringing qualitatively new elements in education. Nowadays teacher's innovative activity becomes a basic direction of realization and modernization of educational changes and is one of the most significant directions of the model of innovative development of education in Ukraine. It determines key priorities of work in the system of pedagogical education.

It is revealed that readiness to innovative pedagogical activity is a special personal state that presupposes teacher's motivational-valued attitude towards professional activity, the use of effective methods and facilities for pedagogical aims achievement, the ability to creative work and reflection. The author of the article asserts that the basic tasks of educators' preparation to innovative activity consists in the following options: to help every teacher in his/her professional development and orientation to humanistic values, that determines general approach to actual problems of modern educational establishment; to give opportunity to realize methodology of solving pedagogical problems, which is based on humanistic paradigm; to reveal the methods of creating of concrete conceptions of work of the educational establishment and educators, taking into account peculiar conditions of their professional activity; to find together with an educator the methods of realization of conceptual charts in pedagogical experience, especially in organization of research work and experimentation; to orient a teacher on comprehension to the results of innovations, to assist in making of criteria for evaluation and self-evaluation.

Key words: management model, pedagogical innovation, innovative activity management, principles of management of innovative processes.